

Välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan

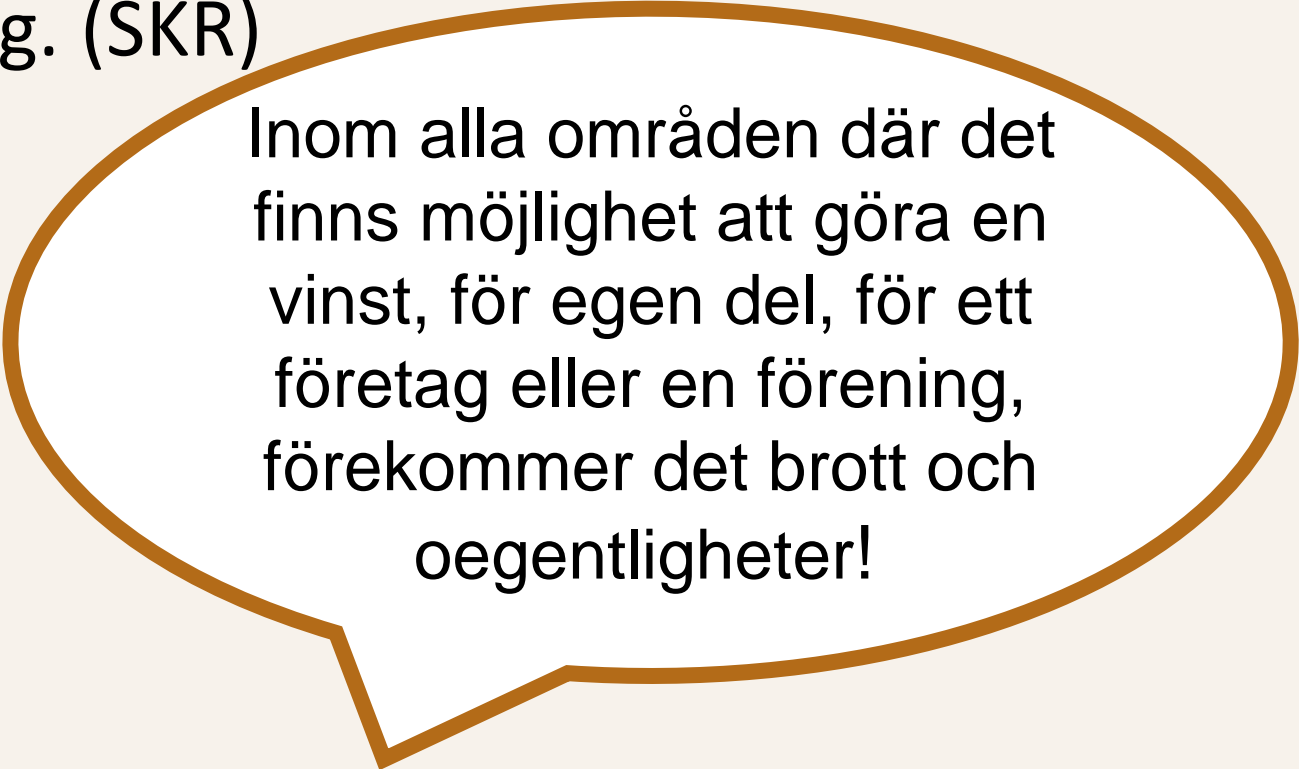
Från fusk till systemhotande brottslighet

Christina Kiernan, samordnare välfärds-
brottslighet, otillåten påverkan och
våldsbejakande extremism

Välfärdsbrottslighet - definition

När en aktör – företag, förening eller privatperson – o tillbörligen utnyttjar kommuners och regioners välfärdssystem för egen vinning. (SKR)

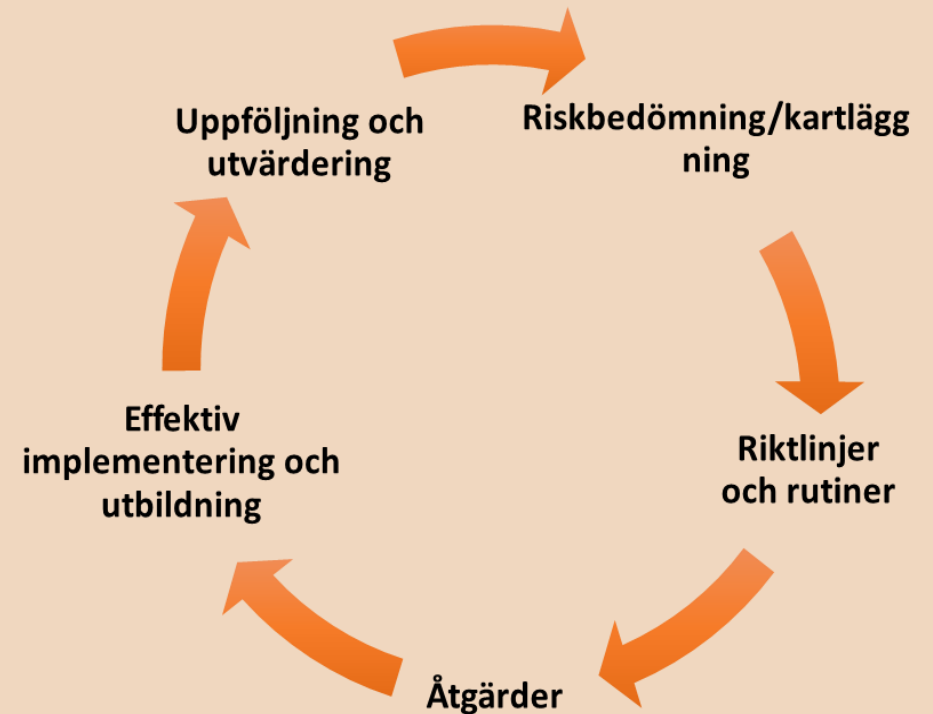
Inom alla områden där det finns möjlighet att göra en vinst, för egen del, för ett företag eller en förening, förekommer det brott och oegentligheter!

Vilka verksamheter kan vara berörda?

Kommuner	Regioner
Ekonomiskt bistånd, bostadsanpassningsbidrag	Vårdval
Anhöriganställning	Hjälpmedel
LSS, särskilt boende, hemtjänst, färdtjänst	Läkemedel
Förskola, hem för vård och boende (HVB), personlig assistans, särskilda boenden	Upphandlad vård
Parkeringsstillstånd, föreningsbidrag, bygglov, alkoholtillstånd	Nationella taxan
Hyseskontrakt	Läkarintyg, sjukskrivningsintyg
Markrättigheter	Recept
Bygg- och exploateringsverksamhet	Remisser

Att arbeta mot välfärdsbrottslighet

- Politiskt stöd – för att kunna arbeta strategiskt
- Dialog mellan kommunledning och polisledning för samsyn
- Efterlevnad av befintlig lagstiftning
- Riktlinjer och rutiner vid otillåten påverkan

Vikten av förebyggande arbete

Specialistsektion ekonomiskt bistånd (Malmö), startade februari 2021

Aktualiseringar (inkomna intern/externa tips) 210101 – 230602: 537 st

Återkrav felaktigt utbetalt bistånd (enligt SoL 9:1):

2021: 10 054 882 kronor

2022: 8 467 392 kronor

2023 (jan - maj): 2 393 114 kronor = **20 915 388 kr**

Återbetalt bistånd (enligt både 9:1 och 9:2, uppgifter finns från 2022):

2022: 1 767 796 kronor

2023: 666 446 kronor = **2 434 242 kr = 11,6 %**

(- 18 481 146 kr)

Hinder för att arbeta mot välfärdsbrottslighet

Intresse- och målkonflikter

- Socialarbetarens grunduppdrag
- God service eller kontroll
- Det kommunala uppdraget

Lagstiftning - sekretess, strukturer, uppdrag mm

Otillåten påverkan

Otillåten påverkan - definition

Ett samlingsbegrepp för handlingar som syftar till att påverka en tjänsteperson eller förtroendevald att agera på ett annat sätt än denne tänkt.

Exempel: Fatta ett annat beslut än tänkt, inte fatta ett beslut, skjuta på en tillsyn eller välja att inte polisanmäla händelser.

Otillåten påverkan

Trakasserier – grova förolämpningar, obehagliga mail, sms eller samtal, skuldbeläggning, olovlig filmning och fotografering, olovliga anspelningar

Hot – hot om våld, dödshot, hot mot anhöriga eller utpressning

Våld – knuff eller liknande, sparkar eller slag

Korruption – otillbörliga erbjudanden eller otillbörliga relationer

Otillåten påverkan kan innebära brottsliga handlingar men också handlingar som inte är brott i juridisk mening

 även en arbetsmiljöfråga

Vad innebär det att utsättas för otillåten påverkan?

- I skolan
- Vid alkoholhandläggning
- I fritidsverksamhet
- För handläggare som beslutar om föreningsbidrag
- I socialtjänsten
- På vårdcentralen
- I ambulansen

Hemställan till regeringen december 2022

- Inför ett nytt brott – otillåten påverkan
- Möjlighet att lagföra vissa brott som brott mot offentlig verksamhet, där verksamhetens juridiska person blir målsägande i stället för den enskilde tjänstepersonen.
- Möjlighet att sekretessbelägga utredningsprocess
- Förbud att filma i socialtjänstens lokaler
- Ökat ansvar för sociala medieföretag

Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1)

- I betänkandet föreslås bland annat *skärpt maxstraff* för våld eller hot mot tjänsteman och att **förolämpning mot tjänsteman** och **angrepp mot tjänsteman** införs som nya brott.

Lämnades 11 januari 2024

SKRs remissvar

- Utredningen har inte kommit tillräckligt långt i skyddet av de offentligt anställda.
- Myndigheten eller arbetsgivaren, i stället för den enskilde tjänstemannen, borde ses som målsägande vid brott enligt 17 kap.BR
- Brottet otillåten påverkan bör införas
- SKR förutsätter att en djupare analys görs av vilka yrkesgrupper inom kommun och region som omfattas av de föreslagna nya brotten i förhållande till begreppet tjänsteman vid myndighetsutövning.
- Tillsätt en utredning för att se om möjlighet finns att i dokumentation ersätta namnet på handläggande tjänsteman med en annan uppgift på det sätt som föreslås i promemoria 2023/02861 Stärkt skydd för vissa polisanställda.
- SKR förutsätter att polisen tillförs resurser och gör adekvata prioriteringar så att anmälda brott kan tas om hand.

Lägesbild

- Välfärdsbrottslighet – kriminell ekonomi
- Infiltration

Polisens lägesbild kriminell ekonomi

Goda vinstmöjligheter

**100–150
miljarder**

= vinster som delvis investeras i större brottsupplägg

Marknaderna för brottsvinster har kraftigt expanderat:

- Narkotikamarknaden har vuxit över tid.
- Digitaliseringen möjliggör stora bedrägerier och utpressning mot privatpersoner och företag. Digitaliseringen + privatiseringar förenklar bedrägerier mot välfärdssystemet.
- Den fria rörligheten har gjort Sverige till en stor marknad för stöldligor.

Intäktskälla	Miljardvinster
Narkotika (försäljning i första ledet)	1,8-2,8
Bedrägerier	5,8
Stöld	2
Välfärdsbrottslighet	11-27
Kvalificerade välfärdsbrott	13
Momsbedrägerier	4,5
Svarta inkomster	91
Avsiktligt felaktiga välfärdsutbetalningar	8-20

Narkotikamarknaden har traditionellt varit den största intäktskällan, men nu bidrar svart ekonomi och utnyttjande av välfärdssystemen ännu mer till den kriminella ekonomin.

Vinster från välfärdsbrott där organiserad brottslighet står för en mindre del

Polisens lägesbild kriminell ekonomi

Infiltration

- Finns både i kommuner och regioner
- Strategiskt placerade – socialtjänstens myndighetsutövning, bygglov, föreningsbidrag, alkoholutskänkning, läkare

Möjliggörare för kriminella nätverk

Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor

- Personer som genom sin anställning eller sitt uppdrag i det legala samhället hjälper kriminella nätverk.
- Används av kriminella nätverk för att underlätta, effektivisera och diversifiera den kriminella affärsverksamheten, delvis som ett svar på ökat och stärkt arbete mot organiserad brottslighet.

(Brottsförebyggande rådet rapport 2024:2)

Att motverka infiltration

→ Bakgrundskontroll

Bakgrundskontroll och registerkontroll är olika saker

Utdrag ur brottsregister kan sakna brottstyper

Ej systematiskt eller slentrianmässigt

- Gedigen rekryteringsprocess
 - Riskbedöm tjänsten
 - Riskbedöm tillgången till information tjänsten innebär
 - Googla
 - Referenser
 - Googla
 - Kontakta

**Vad
göra om man
hittar något?!**

Uppdrag att förbättra bakgrunds-
kontroller i kommunerna
(redovisas 31 okt 2024)

Stöd från SKR

- Fördjupad lägesbild regioner och kommuner på strategisk nivå avseende otillåten påverkan och välfärdsbrottslighet – möten och samtal
- Nätverk kommuner otillåten påverkan
- Nätverk regioner, välfärdsbrottslighet (18 st)
- Nätverk kommuner, välfärdsbrottslighet (48 st)
- Samarbetsrum för kommun- och regionanställda för erfarenhetsutbyte mm
- Konferenser, nyhetsbrev, metodstöd, skrifter, poddar och lärande exempel
- Samverkan med andra myndigheter såsom EBM, Skatteverket, Polisen, Brå

Stöd från SKR

- Hemställan 2022 om otillåten påverkan mm
- Hemställan 2023 avseende hälso- och sjukvård och tandvård
- 2 stycken metodstöd - systematiskt arbete mot välfärdsbrottslighet

På gång

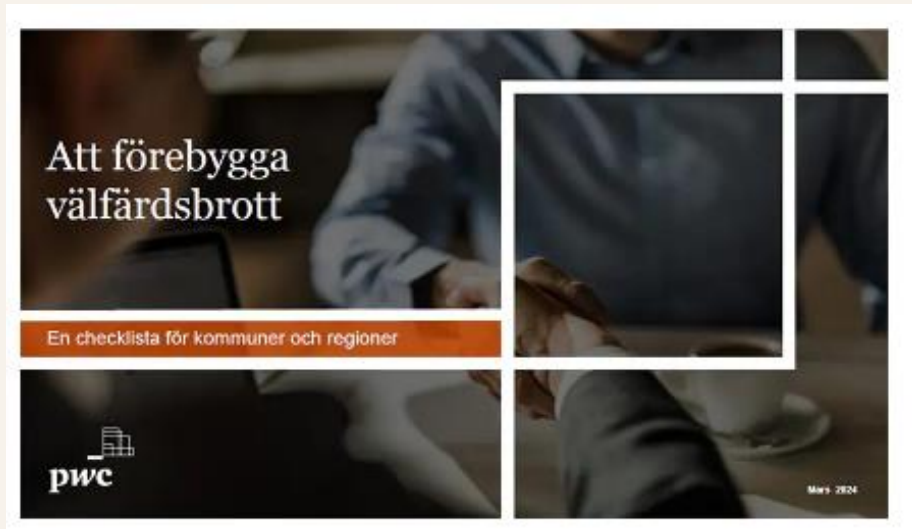
- Vägledning – Förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrottslighet vid upphandling
- Kartläggning av arbetet mot välfärdsbrottslighet i landets kommuner
- Välfärdsbrottslighetsvecka, vecka 43. **Fysisk konferens 24-25 oktober**

<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/attforebyggaochmotverkavalfardsbrottslighet.81271.html>

**Boka in
redan nu**

Nya stödmaterial – fokus på verkstad

Områden för att stärka arbetet mot välfärdsbrottsligheten

1. Medvetandegör

2. Identifiera och analysera risker

3. Stärk närvaron av kontroll

4. Uppmärksamma och analysera avvikelser

5. Skapa organisatoriska förutsättningar

6. Samverka internt och externt

7. Agera vid välfärdsbrott och lär av situationen

8. Omvärldsbevaka och lär av omgivningen

Information på SKRs webb

- Läs mer och håll dig uppdaterad

<https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/hotmotdemokratiocsamhallssystem/valfardsbrottslighet.377.html>

Tack för idag!

Christina Kiernan

Sveriges Kommuner och Regioner

Samordnare välfärdsbrottslighet, otillåten påverkan och våldsbejakande extremism

christina.kiernan@skr.se

070-3817849